

Miks Eesti elanikud ei usu, et nende arvamus Euroopa Liidus loeb?

PIRET EHIN
Tartu Ülikooli võrdleva poliitika professor

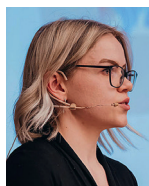
OKSANA BELOVA-DALTON
Tartu Ülikooli rahvusvaheliste suhete teadur

KRISTINA MUHHINA
Tartu Ülikooli halduspoliitika teadur

THOMAS LUKE PRITCHARD
Tartu Ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituudi projektijuht

HELEN URMANN
Tartu Ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituudi projektijuht-analüütik

LIISA TALVING
Tartu Ülikooli võrdleva poliitika kaasprofessor

MARTIN DANIEL HAYFORD
Tartu Ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituudi projektijuht-analüütik

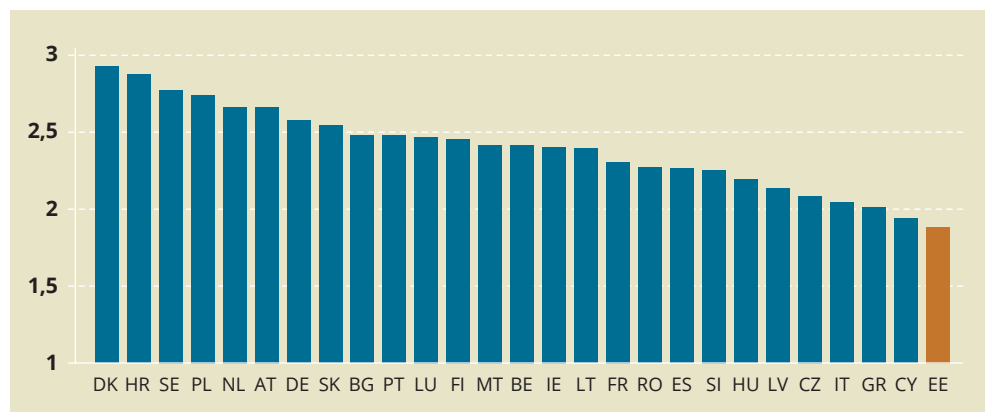

STEN HANSSON
Tartu Ülikooli kommunikatsiooniuringute kaasprofessor

Tartu Ülikooli teadlasrühm uuris Riigikantselei tellimisel, miks suur osa Eesti elanikest ei usu, et nende arvamusel on Euroopa Liidus kaalu. 2025. aasta septembris valminud uuringu lõpparuanne (Ehin jt,

2025) on kättesaadav TÜ Johan Skytte poliitikauuringute instituudi kodulehel.¹

¹ <https://skytte.ut.ee/et/sisu/uuring-eesti-elanike-suhetumine-euroopa-liitu-omatunnnet-seletavad-tegurid-ja-mojutamise>

JOONIS 1. Liikmesriikide kodanike hinnang väitele, et nende häält võetakse ELis kuulda.

Märkus: vastused küsimusele, mil määral nõustute või ei nõustu väitega „minu häält võetakse Euroopa Liidus kuulda“ (ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult). Joonisel on näidatud keskvaärtused mõõdetuna skaalal 1 kuni 4.

Allikas: Eurobaromeeter 100.2 (Euroopa Komisjon, 2023)

Eesti elanike toetus Euroopa Liitu kuulumisele on stabiilselt suur, kuid avalikku arvamust iseloomustab siiski vähene usk sellesse, et Eesti elanike häält liidus kuulda võetakse. Riigikantselei tellitud küsitlusuringu andmetel nõustus 2023. aasta sügisel vähem kui kolmandik Eesti elanikest väitega, et nende arvamust võetakse ELis kuulda. 2024. aasta novembriks oli vastav näitaja langenud veerandini vastajatest. Eurobaromeetri andmed näitavad, et Eestis on võrreldes teiste liikmesriikidega kõige väiksem osakaal inimesi, kes usuvad, et nende hääl ELis loeb (Euroopa Komisjon, 2023). Samuti on Eesti elanikud võrdlemisi kõhklevad küsimuses, kas Eesti huvidega Euroopa Liidus arvestatakse. Need näitajad kõnelevad Eesti elanike nõrgast omatundest ELi suhtes.

Eesti elanike vähest ELi-alast omatunnet ei ole varem süstemaatiliselt uuritud. See on oluline, sest nõrk ELi-alane omatunne võib negatiivselt mõjutada mitte ainult ELi institutsioonide usaldamist ja ELi toetamist, vaid ka valimisaktiivsust ning liidu reeglite kinnipidamist.

Mis on psühholoogiline omatunne?

Psühholoogiline omatunne tähendab tunnet, et mingi objekt, institutsioon või

idee „kuulub“ mulle või meile – ka siis, kui juriidilist omandiõigust ei ole. See kognitiiv-afektiivne seisund kujundab hoiakuid, identiteeti ja käitumist: mida enam miski tundub „oma“, seda enam hoolime, panustame ja kaitseme seda (Pierce jt, 2001, 2003; Avey jt, 2009). Omatus võib olla individuaalne („minu“) või kollektiivne („meie“) (Pierce & Jussila, 2010).

Kirjanduses eristatakse omatunde viit dimensiooni:

1) Tõhusus ja mõjus. Inimestel on baasvajadus tunda end mõjuvõimsa ja pädevana. Kui usume, et saame „oma“ objekti või institutsiooni kulgu mõjutada – teha otsuseid, muuta tulemusi, suunata prioriteete –, siis omatunne tugevneb. Vastupidisel juhul tekivad jõuetus, võõrandumine ja eemaldumine (Avey jt, 2009).

2) Identiteet. Omatus on tugev siis, kui „oma“ sobitub selgelt sellega, kes me oleme. Objekt või institutsioon muutub enesekuvandi osaks: see kannab meie väärtusi, elulugu ja kuuluvusi (Pierce jt, 2001, 2003).

3) Kuuluvustunne. Omatus eeldab tunnet, et mul on legitiimne, turvaline ja stabiilne koht – füüsiline või institutsionaalne –, kus ma sobitun ja olen oodatud. „Oma koht“ annab tähenduse ja kestvuse,

soodustab hoolimist ning pikaajalist pühendumist (Pierce jt, 2003).

4) Vastutus. Millegi „omaks pidamine“ ei tähenda ainult õigusi, vaid ka kohustusi. Omatunne loob sisemise ootuse tegutseda vastutustundlikult ning õiguse nõuda vastutust ka teistelt – juhtidelt, ametnikelt, kaaskodanikelt (Avey jt, 2009; Pierce & Jussila, 2010).

5) Territoriaalsus viitab kaitse- ja tõrjumiskäitumisele, mida inimesed ilmutavad, kui nad tunnevad tugevat omanditunnet mingi objekti, ruumi või idee suhtes (Avey jt, 2009). Omatundega kaasneb piiride seadmise ja kaitsmise impulss: seda, mida peetakse omaks, soovitakse kaitsta võõra ja vaenuliku eest (Brown jt, 2005).

ELi-alaste hoiakute uurimisel ei ole psühholoogilise omatunde mõistet seni süstemaatiliselt rakendatud, kuid sellel on suur potentsiaal selgitada, miks paljud elanikud – itaallastest eestlasteni – tajuvad liitu pigem kauge ja võõrana kui lähedase ja omana. Inimesed, kes usuvad, et nad saavad ELi tegevust mõjutada (tõhusus), samastuvad Euroopa või Euroopa Liiduga (identiteet), tunnevad, et neil on ELis „oma koht“ (kuuluvus), tajuvad moraalset kohustust ELi ees (vastutus) ning soovivad ELi negatiivsete välismõjude eest kaitsta (territoriaalsus), on suurema tõenäosusega ELi toetajad ja aktiivsed ELi kodanikud. Vastupidisel juhul võib tekkida võõrandumine ja euroskeptitsism.

UURINGU METOODIKA JA ÜLESEHITUS

Uuringu eesmärk oli mõista vähese ELi-alase omatunde põhjuseid ning pakkuda välja lahendusi selle tugevdamiseks. Fookuses olid küsimused, kuidas erinevad sotsiaalmajanduslikud tegurid (nt rahvus, kodakondsus, vanus, haridus jne) mõjutavad omatunnet, millised elanike rühmad tunnevad end ELiga kõige vähem seotuna ja mis põhjusel ning milliseid kommunikatsiooni- ja seiremeetodeid võiks nende rühmade kaasamiseks ja kõnetamiseks rakendada.

Viieosalise uuringu esimeses osas kirjeldati uuringu teoreetilist raamistikku, määratledes omatunde mõiste ja viis dimensiooni. Teises osas analüüsiti statistiliste meetodite abil küsitlusuuringute andmeid, et teha kindlaks, millised tegurid mõjutavad Eesti elanike ELi-alast omatunnet. Kolmas, kvalitatiivne osa hõlmas fookusgrupiuuringut, mille eesmärk oli mõista vähese ELi-alase omatunde põhjuseid sihtrühmas, mida iseloomustab usaldamatus Eesti poliitiliste institutsioonide vastu ja veendumus, et nende hääl Eestis ei loe. Neljas osa esitas soovitused omatunde seiremetoodika täiustamiseks, pakkudes välja viise Riigikantselei regulaarse küsitlusuuringu ankeedi täiendamiseks. Viies peatükk esitas rea soovitusi ELi-alase omatunde suurendamiseks, keskendudes Eesti sisepoliitikale, ELi teemade käsitlemisele meedias, ELi-alase teabe kättesaadavusele ning Euroopa Liidu toimimise õpetamisele Eesti koolides. Allpool võtame kokku uuringu peamised tulemused.

Kvantitatiivne uuring

Statistilise analüüsi eesmärk oli välja selgitada, millised tegurid mõjutavad inimeste ELi-alaseid hoiakuid, täpsemalt tajutud tõhusust ELi suhtes. Analüüs tugines 2023. aasta hilissügisel kogutud küsitlusandmetele – Riigikantselei uuringule ja Eurobaromeetrile – ning keskendus küsimusele, millised indiviidi tasandi tegurid ennustavad seda, kas inimene usub, et tema hääl ELis loeb ja et Eesti arvamusel oleks mõju.

Tulemused näitavad, et sotsiodemograafiliste tegurite (vanus, sugu, haridus, elukoht) mõju ELi-alasele omatundele on väga nõrk või olematu. Eestlased usuvad pisut enam kui venekeelsed elanikud, et nende arvamus võetakse ELis arvesse, ning kõrgema sissetulekuga inimesed on ses osas veidi optimistlikumad kui madalama sissetulekuga inimesed. Samas ei oma need erinevused märkimisväärset seletusjõudu.

	Sõltuv muutuja	
	Minu arvamust võetakse ELis kuulda (mudel 1)	Eesti huve võetakse ELis arvesse (mudel 2)
Minu arvamus loeb Eestis	0,444*** (0,033)	0,249*** (0,032)
Valitsuse usaldamine	0,124*** (0,031)	0,079** (0,030)
Kursisolek Eesti eesmärkide ja huvidega ELis	0,076** (0,027)	-0,000 (0,030)
ELi kuulumine on toonud Eestile head		0,276*** (0,034)
ELi kuulumine on suurendanud minu ja lähedaste heaolu	0,065* (0,033)	
ELi kuulumine on aidanud Venemaa põhjustatud kriisiga paremini hakkama saada	0,196*** (0,032)	0,217*** (0,034)
Rahvus: eestlane	-0,046 (0,055)	0,051 (0,060)
Sissetulek	0,012* (0,030)	
Kodakondsus: Eesti		-0,102 (0,081)
Konstant	0,624*** (0,127)	0,528*** (0,114)
N	660	768
Kohandatud R ²	0,58	0,51

TABEL 1. Indiviidi tasandi muutujate mõju tajutud tõhususele ELis.

Märkus: tabelis on esitatud regressioonikordajad ja standardvead. *p < 0,05; **p < 0,01;

***p < 0,001.

Allikas: Riigikantselei uuring „Suhtumine Euroopa Liitu“ (2023, detsember)

Kui mudelisse lisati hoiakulised tegurid, nagu usaldus riigiinstitutsioonide vastu ja hinnangud demokraatia toimimisele Eestis, muutus sotsiaalmajanduslike tegurite mõju statistiliselt ebaoluliseks. Valitsuse usaldamine ja inimese usk sellesse, et tema hääl Eestis loeb, osutusid kõige tugevamateks teguriteks, mis mõjutavad vastaja hinnangut sellele, kas tema hääl on Euroopa Liidus mõju. Teisisõnu – need, kes usuvad, et nende hääl loeb Eestis, usuvad suurema tõenäosusega, et

ka ELis arvestatakse nende arvamuslega. Lisaks mõjutab ELi-alast omatunnet see, kuidas inimesed hindavad Eesti ELi kuulumisest saadud kasu. Need, kes peavad ELi liikmesust kasulikuks nii isiklikul kui ka ühiskondlikul tasandil – näiteks turvalisuse, heaolu või kriiside lahendamise kontekstis – usuvad tõenäolisemalt, et nende arvamus ja Eesti huvid loevad ELis.

Kõige nõrgema ELi omatundega rühmad ei ole eristatavad mitte vanuse, soo, hariduse ega rahvuse järgi, vaid

neid iseloomustab pigem usaldamatus riigiasutuste suhtes ning tunne, et neil puudub poliitiline mõjuvõim. Tegu on laiema poliitilise võõrandumisega, mis kandub edasi ka suhtesse ELiga.

Fookusgrupiuuring

Fookusgrupiuuring, mille eesmärk oli mõista Euroopa Liidu psühholoogilise omatunde kujunemist Eestis, keskendus **neile elanikkonna rühmadele, kes ei usalda riiklikke institutsioone ega tunne end poliitilises süsteemis kuulduna**. 2025. aasta kevadel viidi läbi seitse fookusgrupiarutelu ja neli intervjuud Tallinnas, Tartus ja Narvas. Uuring näitas, kuidas madala usalduse tasemega inimesed, kes ei usu, et nende hääl loeb, ELi-alase omatunde viit peamist dimensiooni mõtestasid. Osalejad jagunesid eesti- ja venekeelsetesse gruppidesse.

Vähene tajutud **tõhusus** (st arvamus, et inimese hääl ELis ei loe) oli mõlemas keelerühmas seotud usalduse puudumise, väikeriigi vähese kaalu, osaluskanalite ebaselguse ja/või vähese efektiivsusega ning tajuga, et otsused tehakse kaugel kodanikest, suuremates riikides ja parteipoliitiliste filtrite kaudu. Leiti, et Brüsselist tulevad direktiivid ei arvesta kohalike oludega. Mõjuvõimetuse tunnet süvendab ka infopuudus ses osas, kuidas otsustusmehhanismid toimivad, ja isikliku sideme puudumine esindajatega.

Eesti emakeelega osalejad nimetasid vähese tõhususe põhjustena usaldamatust poliitikute, iseäranis Eesti poliitikute vastu, ning rahulolematust Eesti poliitilise ja valitsussüsteemi toimimisega. Leiti, et parteipoliitiline killustatus ja poliitikute omakasupüüdlikkus ei võimalda liidu tasandil Eesti häält kuuldavaks teha ja Eesti huve tõhusalt kaitsta. Samuti jäi kõlama kriitika Eesti e-valimiste ja esindusdemokraatia toimimise suhtes. Vene keelerühmas oli keskne teema kodanikuõiguste piiramine (valimisõiguse ja relvalubade äravõtmine) ning tajutud „karistusmeetmed“ venekeelsete inimeste

vastu. Samuti jagati isiklikke kogemusi tõrjutusest. Venekeelsetes aruteludes rõhutati rohkem võimetust mõjutada Eesti poliitikat ja selle ülekandumist ELile; eestikeelsetes gruppides oli rohkem kriitikat Eesti poliitikute vähese koostöö ja vildakate prioriteetide suunal.

Rühmaintervjuudest ilmnes, et osalejate **identiteet** on mitmekihiline ja dünaamiline – see sisaldab erinevaid

Mõjuvõimetuse tunnet süvendab ka infopuudus ses osas, kuidas otsustusmehhanismid toimivad, ja isikliku sideme puudumine esindajatega.

kuuluvustasandeid (isiklik, regionaalne, rahvuslik, kultuuriline, institutsionaalne), mis võivad teineteist toetada või üksteisele vastanduda. Euroopa Liiduga samastumine on selles sihtrühmas (ELi ja Eesti valitsuse suhtes skeptiliselt meelestatud elanikud) üldiselt nõrk ja harva emotsionaalselt juurdunud. ELi identiteet on võrreldes rahvusliku ja kohaliku identiteediga pigem teisejärguline ning sageli omistatakse sellele vaid praktiline või formaalne tähendus (nt reisimisvõimalused, töö, õppimine). Euroopat kui geograafilist ja kultuurilist ruumi eristatakse Euroopa Liidust kui poliitilisest konstruktsioonist.

Kahe keelerühma identiteediteemalistes mõttekäikudes oli olulisi erinevusi. Eestikeelsetes gruppides oli keskne

rahvusidentiteet ja side eesti keele ja kultuuriga, ELi kuulumist ei peetud identiteedi oluliseks osaks. Venekeelsete osalenute hoiakud olid mitmekesisemad: mitmed rõhutasid Eesti kui kodumaa tähtsust ja kesksust oma enesemääratluses, sellal kui teised tundsid suuremat uhkust ELi kodakondsuse üle ning kolmandad tähtsustasid eelkõige oma kuuluvust vene kultuuriruumi. Kuigi mõlemas rühmas seostati Euroopa identiteeti ja ELi kodanikuks olemist liikmesusest tulenevate praktiliste hüvedega, leidis eesti emakeelega osalejate hulgas ka neid, kes samastasid Euroopa väärtustega (väärtustamata seejuures tingimata ELi kodaniku staatust).

Kuuluvustunne Euroopa Liidu suhtes oli mõlemas keelerühmas pigem nõrk. Eesti emakeelega osalejate hulgas oli nii

Mõned osalejad seostasid ELi kuulumist koguni nõukogude ajaga, kirjeldades ELi ideoloogiat kui totalitaarset ja rahvuslikke eripärasid eiravat.

neid, kes usuvad, et Eesti on iseseisev riik, mis tuleks hästi toime ka ilma ELita, kui ka „väikeriigi realiste“, kelle arvates liitu kuulumine on ellujäämiseks hädavajalik ja seega, puudustest hoolimata, ainuvõimalik kompromiss. Kuigi tunnistatakse Eesti kuulumist Euroopa kultuuriruumi ja geograafilisse Euroopasse, tajutakse ELi kui survestavat ja suurriikide

domineerivat süsteemi, mis tekitab pigem võõrandumist. Mõned osalejad seostasid ELi kuulumist koguni nõukogude ajaga, kirjeldades ELi ideoloogiat kui totalitaarset ja rahvuslikke eripärasid eiravat. Vene suhtluskeelega osalejaid iseloomustab hoiakute mitmekesisus: mõned leidsid, et Eesti kuulub kahtlemata Euroopa kultuuriruumi, ja uskusid, et Eestit ELis hinnatakse (eelkõige kui kuulekat liikmesriiki, kes otsustele ja käskudele vastu ei vaidle), teised aga pidasid Eestit geopolitiliseks puhvertsooniks ja suurjõudude mängukanniks.

Rühmaintervjuudel osalejaid iseloomustas vähene valmisolek võtta või nõuda **vastutust** Euroopa Liidu suhtes. Vastutuse all mõistetakse pigem igapäevaseid ja formaalseid kohustusi (maksude maksmine, seaduste järgimine, valimistel osalemine), samas kui liidu otsuste mõjutamist või poliitikutelt arupärimist peetakse keeruliseks või võimatuks. Vastutust seostatakse tihti omaenda eluvalikutega, pere, kogukonna ja väärtuste edendamisega, mitte Euroopa Liidu institutsioonide kontrollimise või mõjutamisega. Venekeelsetes gruppides tõusetus nii vastutuse võtmise kui ka vastutuse nõudmise kontekstis hirmu teema, mis takistab osalistel midagi nõuda või kuhugi panustada. Osalised kirjeldasid olukordi, kus nende arvamust on peetud „valeks arvamuseks“, millele on järgnenud hukkamõist ning „Kremli agendiks“ või „putinistiks“ tembeldamine.

Territoriaalsuse kui omatunde ühe dimensiooni osas näitasid fookusgrupiarutelud, et osalejate kaitsevalmidus on Eesti puhul oluliselt suurem kui Euroopa Liidu puhul. Eestit on valmis kaitsma enamik osalejaid (nii eesti- kui ka venekeelsed), kuigi kaitsevalmidus sõltub ohutüübist ja usaldusest poliitilise süsteemi vastu. Euroopa Liitu tajutakse valdavalt kaugel, kunstliku ja ideoloogiliselt võõra moodustisena, mida ei peeta „omaks“ ega piisavalt väärtuslikuks, et seda kaitsta. Mitmetes vastajates tekitas küsimus Euroopa Liidu kaitsmisest segadust: ei mõistatud,

kuidas kodanik saaks või peaks kaitsma „kolme hoonet Brüsselis“. Teised leidsid, et kaitsmist tuleb mõista laiemalt kui relvaga võitlemist – see võib tähendada ka kodanikuühiskonnas osalemist, väärtuste edendamist või moraalselt vastupanu. Mõlemas keelerühmas seostati vähest kaitsevalmidust Euroopa Liidu ebasoovitava poliitika ja väärtustega (nt rändepoliitika, LGBT „propaganda“). Venekeelsetes gruppides esines rohkem fatalismi ja neutraalsuse eelistamist sõjalise ohu korral („istun vaikselt ja vaatan, kes peale jääb“); eestikeelsetes rohkem tingimuslikku tegutsemisvalmidust.

Väheste ELi-alase omatundega inimestega läbiviidud fookusrühma uuringu põhjal koostati kuus n-õ persoonat – sünteetisid tõenduspõhist tegelaskuju, mis koondavad mitme osaleja seas korduvaid hoiakuid, väärtusi, motivatsioone ja käitumismustreid.

Eestikeelsete arutelude põhjal joonistus välja kolm väheste ELi-alase omatundega inimeste profiili:

Põhimõtteline skeptik tunneb end poliitikas jõuetu ja võõrandununa, suhtudes nii Eesti kui ka ELi institutsioonidesse sügava usaldamatusega. Tema identiteet on rahvuslik, euroskeptitsism sügav ja põhimõtteline; ta peab ELi kuulumist ohuks Eesti suveräänsusele.

Väikeriigi realist näeb ELi kuulumist kui paratamatut kompromissi väikeriigi julgeoleku ja heaolu nimel. Ta väärtustab liikmesusest tulenevaid praktilisi hüvesid (nt toetusel, reisimisvabadus), ent ei tunne ELiga sügavat sidet.

Väärtuspõhine eurooplane samastub Euroopa kultuuri- ja väärtusruumiga, kuid eristab seda poliitilisest EList, mida peab bürokraatlikuks ja kaugeks. Ta väärtustab demokraatiat ja inimõigusi ning on valmis neid vajadusel kaitsma, kuid on ELi toimimise hindamisel üpris kriitiline.

Venekeelsetest aruteludest kasvas välja samuti kolm profiili:

Pealtvaataja tunneb end poliitikast välja jäetuna ning kardab stigmatiseerimist putinistina; ta on pigem passiivne ja kardab oma arvamust avaldada.

„Eesti on kodu“ persoonal rõhutab oma tugevaid ja pikaajalisi sidemeid Eestiga. Ta on valmis riiki kaitsma ning osaleb ühis- ja kogukondlikus elus; ELi seostab ta pigem praktiliste hüvedega (eelkõige reisimisvabadus).

Vene maailma liige samastub vene kultuuri ja narratiiviga, näeb ELi geopoliitilise projektina ja Eesti kuulumist ELi potentsiaalselt ajutisena.

Iga persoonal puhul on võimalik tuletada teemad, mis võiksid tugevdada psühholoogilist omatunnet ELi suhtes – skeptikule suveräänsuse kaitse, realistile julgeolek ja toetusrahad, väärtuspõhisele eurooplasele demokraatia ja inimõiguste edendamine, pealtvaatajale põhiõiguste kaitse, „Eesti on kodu“ puhul praktiline kasu, vene maailma liikmele aga selgitav ja tasakaalukas info ELi Venemaa-poliitika kohta.

VÕIMALUSED ELI-ALAST OMATUNNET SUURENDADA

Aruande viies peatükk käsitles nelja laiemat valdkonda, mis nii teaduskirjanduse kui ka uuringu empiiriliste tulemuste põhjal mõjutavad Eesti elanike ELi-alaseid hoiakuid, sh omatunnet: erakondade ELi-teemalised seisukohad ja diskursus; ELi teemade kajastamine ajakirjanduses; ELi-alase ja kodanike osalusvõimalusi puudutava teabe kättesaadavus avalikus ruumis (sh riigiasutuste veebilehtedel ja sotsiaalmeedias) ning Euroopa Liidu toimimise õppimine ja õpetamine Eesti koolides. Igas valdkonnas sõnastati rida konkreetseid soovitusi poliitikakujundajatele ja otsustajatele.

Kuigi soovitusel on mitmekesised, seob neid ühtne arusaam: ELi-alast omatunnet ei saa kasvatada lühiajaliste kommunikatsioonikampaaniatega – seda enam, et nõrga omatundega rühmad üldiselt ei usalda valitsust –, vaid see eeldab

Erakond	Positsioon ELi integratsiooni suhtes (0–10)	ELi teema olulisus erakonnale (0–10)	Toetus ELi välis- ja julgeolekupo-liitikale (0–10)	Toetus ELi ühtsele turule (0–10)
Isamaa	4.95	6.1	4.0	5.33
Keskerakond	4.8	4.75	4.17	5.0
Reformierakond	6.6	8.05	5.71	6.83
Sotsiaaldemokraatlik Erakond	6.7	7.15	5.57	6.17
Eesti Konservatiivne Rahvaerakond	2.35	5.75	1.86	2.4
E200	6.4	6.7	5.29	6.67
Parempoolsed	5.53	5.73	5.0	6.0
Vasakliit	2.5	2.71	2.0	1.75

TABEL 2. Eesti erakondade seisukohad Euroopa Liidu teemadel.
Märkus: muutujad on mõõdetud skaalal, kus 0 tähendab, et erakond on tugevalt vastu, ja 10 tähendab, et erakond toetab tugevalt. Olulisuse puhul tähendab 0, et ELi teema pole erakonna jaoks üldse oluline, ja 10, et on väga oluline. Arvud väljendavad ekspertide hinnangute keskmist.
Allikas: Chapel Hill Expert Survey (2024)

järjekindlat ja läbimõeldud tegevust poliitikas, meedias, avalikus kommunikatsioonis ja hariduses.

Erakondade seisukohad ja poliitiline diskursus Euroopa Liidu teemadel on avaliku arvamuse kujunemisel võtme-tähtsusega. Kuna ELi poliitikad on sageli tehnilised ja kodaniku jaoks keerulised, toetuvad inimesed oma hinnangutes erakondade ja poliitiliste liidrite edastatud signaalidele. Eestis on erakondade positsioonid viimastel kümnenditel muutunud mitmekesisemaks. Lisaks tugevalt ELi pooldavatele jõududele on poliitikas ja avalikus diskursuses jõuliselt esindatud ka euroskeptilised erakonnad (tabel 2).

Erakondade programmid ja avalikud sõnavõttud, mis kujutavad ELi büro-kraatliku ja piirava struktuurina, võivad vähendada kodanike sidet liiduga ja pärssida omatunnet. Samal ajal on ELi toetavate erakondade esitatud sõnumid tihti ettevaatlikud, sisaldades poolvarjatult samuti kriitikat, mis võib jätta mulje, et Eesti vajab liidu eest kaitset.

Soovituste kohaselt peaksid erakonnad, mis toetavad Eesti kuulumist ELi, pöörama suuremat tähelepanu oma sõnumite raamimisele, vältides liidu kujutamist ohuna. Euroskeptilisi seisukohti ei tuleks pisendada, vaid käsitleda legitiimse poliitilise debati osana, tuues arutellu rohkem argumente ja ekspertteadmisi.

Oluline on edendada avalikke debatte nii Euroopa Parlamendi kui ka Riigikogu valimiste eel, tagada erakondade ELi-alaste seisukohtade võrdlev kajastus meedias (sh venekeelses meedias) ning suurendada teadlikkust Eesti erakondade seotusest Euroopa tasandi parteide ja fraktsioonidega.

Meediakajastus mõjutab otseselt Eesti elanike hoiakuid ja omatunnet Euroopa Liidu suhtes. Kuna ajakirjandus mitte ainult ei vahenda fakte, vaid ka raamib ja tõlgendab neid, võib see kujundada arusaama EList kas Eesti riigi ja ühiskonna arengut toetava või vastupidi – kohalikke olusid mittemõistva ja oma reegleid peale-suruvana. Eestis on korduvalt avalikkuses

kõlapinda leidnud lood, mis esitavad ELi bürokraatliku või keeldude kaudu survet avaldava institutsioonina, näiteks arutelud ahikütte või puupliitide keelustamise üle. Samuti kujutatakse Eesti ajakirjanduses ELi direktiive ja määrusi sageli ebamõistlike ja liigselt koormavatena, kinnistades arvamust, et otsused sünnivad „Brüsselis“ ilma Eesti sisulise osaluseta.

Uuringu aruanne soovitab pöörata senisest enam tähelepanu tasakaalustatud ja selgituskesksele käsitlusele. Vajalikud on „selgituslood“, mis avavad ELi otsuste tausta, mõju Eestile ning näitavad, kuidas Eesti ELi poliitika kujundamises kaasa räägib. Oluline on kaasata kodumaiseid teadlasi ja eksperte ning tuua esile ELi positiivne mõju igapäevaelule. Vältida tuleks müüti murdmise vormis artikleid, mis võivad tahtmatult tugevdada negatiivseid raamistusi. ELi teemade kajastamisel ei tohiks keskenduda ainult kriisiaegadele, vaid pakkuda järjepidevalt infot ka stabiilsematel perioodidel.

Uuring näitas, et vähese ELi-alase omatundega elanikud valdavalt ei tea, kuidas EL töötab, kust ELi kohta infot otsida või kuidas otsustusprotsessides kaasa rääkida. Kuigi loodud on rohkelt veebilehti ja materjale, on info sageli killustunud, tehniline ja raskesti mõistetav. Seetõttu soovitame läbi viia süstemaatilise uuringu, mis hindab ELi-alase ning kodanike osalemis- ja arupärimisvõimalusi puudutava info kättesaadavust riigiasutuste (sh valitsus, Riigikogu, ministeeriumid, kohtud) veebilehtedel ja sotsiaalmeediapostitustes. ELi-alane info peaks olema lihtsas keeles, selgelt struktureeritud ja kodanikule suunatud, hõlmates nii ELi toimimise aluseid, Eesti institutsioonide rolli kui ka osalusvõimalusi. Rootsi ja Eesti parlamentide veebilehtede võrdlus näitas, et Eesti riigiasutustel on ELi-alase info kättesaadavaks tegemisel palju arenguruumi.

Haridus on keskne tegur, mis kujundab noorte arusaamu Euroopa Liidust ning nende identiteeti ja valmisolekut osaleda Euroopa kodanikena. Eesti koolides on

aga ELi temaatika käsitlemisel mitmeid kitsaskohti – ühiskonnaõpetuse tundide vähene maht, napp tähelepanu ELiga seotud teemadele, õpetajate ebapiisav ettevalmistus nende teemade käsitlemiseks ja täienduskoolituste kehv kättesaadavus, eriti maapiirkondades (Vilson & Urmann, 2024). Sageli käsitletakse ELi pigem kõrvalise lisana riigikeskses mudelis, mis ei anna noortele adekvaatset arusaama mitmetasandilisest poliitilisest süsteemist, milles nad liidu kodanikena elavad.

ELi teemade kajastamisel ei tohiks keskenduda ainult kriisiaegadele, vaid pakkuda järjepidevalt infot ka stabiilsematel perioodidel.

ELi-alase omatunde suurendamiseks tuleks parandada õpetajate ettevalmistust ELiga seotud teemade käsitlemiseks (sh täienduskoolituste korraldamise kaudu) ja välja arendada kvaliteetseid eestikeelseid õppematerjale. Erilist tähelepanu tuleks pöörata gümnaasiumiõpilastele kui esmavalijatele, tutvustades valimiste protseduure, Euroopa Parlamendi rolli ja kodaniku osalemisvõimalusi. Toetada võiks ka õpilastööde konkursse ja ELi õpetamise didaktika arendamist. Need sammud aitaks panna aluse teadlikule, osalusvalmle ja kriitiliselt mõtlevale noorele põlvkonnale, kes tajub Euroopa Liitu loomuliku osana oma poliitilisest keskkonnast.

KASUTATUD ALLIKAD

- AVEY, J. B., AVOLIO, B. J., CROSSLEY, C. D. & LUTHANS, F. (2009). Psychological Ownership: Theoretical Extensions, Measurement and Relation to Work Outcomes. *Journal of Organizational Behavior* 30 (2): 173–91. – <https://doi.org/10.1002/job.583>
- BROWN, G., LAWRENCE, T. B. & ROBINSON, S. L. (2005). Territoriality in Organizations. *Academy of Management Review*, 30, 577–594. – <https://doi.org/10.5465/amr.2005.17293710>
- CHAPEL HILL EXPERT SURVEY (2024). – <https://www.chesdata.eu/2024-chapel-hill-expert-survey-ches>
- EHIN, P., MUHHINA, K., URMANN, H., HAYFORD, M. D., BELOVA-DALTON, O., PRITCHARD, T. L., TALVING, L. & HANSSON, S. (2025, september). Eesti elanike suhtumine Euroopa Liitu: omatunnet seletavad tegurid ja mõjutamise võimalused: lõpparuanne, Tartu Ülikool. – <https://skytte.ut.ee/et/sisu/uuring-eesti-elanike-suhtumine-euroopa-liitu-omatunnet-seletavad-tegurid-ja-mojutamise>
- EUROOPA KOMISJON (2023). Standard Eurobarometer 100. Public Opinion in the European Union. Survey requested by the European Commission, requested and co-ordinated by Directorate-General for Communication (DG COMM Unit 'Media monitoring and Eurobarometer'). – <https://www.gesis.org/en/eurobarometer-data-service/data-and-documentation/standard-special-eb/study-overview/eurobarometer-1002-za8779-october-november-2023>
- PIERCE, J. L., KOSTOVA, T. & DIRKS, K. T. (2001). Toward a Theory of Psychological Ownership in Organizations. *The Academy of Management Review* 26 (2): 298. – <https://doi.org/10.2307/259124>
- PIERCE, J. L., KOSTOVA, T. & DIRKS, K. T. (2003). The State of Psychological Ownership: Integrating and Extending a Century of Research. *Review of General Psychology* 7 (1): 84–107. – <https://doi.org/10.1037/1089-2680.7.1.84>
- PIERCE, J. L. & JUSSILA, I. (2010). Collective Psychological Ownership within the Work and Organizational Context: Construct Introduction and Elaboration. *Journal of Organizational Behavior* 31 (6): 810–34. – <https://doi.org/10.1002/job.628>
- VILSON, M. & URMANN, H. (2024). Eesti ühiskonnaõpetuse õpetajate Euroopa Liidu laste koolitusvajaduste uuring. Tartu Ülikooli Johan Skytte poliitikauuringute instituut.